

Redactionele signalen

93

In een tijdperk waarin snelle technologische transformatie en geopolitieke instabiliteit hand in hand gaan, herijkt de EU op dit moment haar mondiale rol met wat wel 'digitale diplomatie' wordt genoemd. Deze aanpak integreert regelgevende invloed, cyberbeveiliging en governance op het gebied van AI in EU's externe betrekkingen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de bekende normative power om het internationale digitale beleid vorm te geven. De bevoegdheden op het gebied van handel, gegevensbescherming en interne marktregulering stellen de Unie in staat om haar waarden – zoals vrede, democratie, mensenrechten en de rechtsstaat – buiten haar grenzen uit te dragen. De dit jaar aangenomen International Digital Strategy for the European Union onderstreept deze ambitie en ziet digitaal beleid zelfs als een kernelement van het externe optreden van de EU. De EU geeft zelf geen duidelijke definitie van digitale diplomatie, maar beleidsdocumenten en academische literatuur laten zien dat het gaat om een combinatie van: (1) het bevorderen van een op regels gebaseerde internationale digitale orde middels deelname aan multilaterale fora (bijv. VN, G7, G20, WTO); (2) het exporteren van normatieve standaarden, zoals de AVG en de AI Act, om mondiale benchmarks vast te stellen; (3) het tegengaan van digitaal autoritarisme door te pleiten voor een open, veilig en vrij internet en tegelijkertijd desinformatie en digitale onderdrukking te bestrijden; en (4) het aangaan van partnerschappen met mondiale actoren, waaronder staten, internationale organisaties en de particuliere sector, om digitale normen vorm te geven.

Onlangs sprak ik Anu Bradford over haar boek *Digital Empires* uit 2023. In dat boek bevestigt zij dat de EU het rights-driven regulatory model volgt; het model dat prioriteit geeft aan individuele rechten, gegevensprivacy en een mensgerichte digitale markt. Dit staat, volgens Bradford, tegenover het Amerikaanse market-driven model, dat gericht is op innovatie en economische groei, en het Chinese state-driven model, dat de nadruk legt op staatscontrole en -toezicht. De EU streeft met haar aanpak dus naar een evenwicht tussen technologische vooruitgang en de bescherming van democratische waarden.

Een van de hoekstenen van de digitale diplomatie van de Unie is cybersecurity. Hoewel de verdragen geen expliciete verdragsbasis voor cyberbeveiliging kennen, heeft dit niet in de weg gestaan aan het aannemen van een hoeveelheid aan instrumenten op dat terrein, waaronder: de Cybersecurity Strategy van 2013; de NIS-richtlijn van 2016 (in 2020 bijgewerkt als NIS2); de Cybersecurity Act van 2019, die de rol van het Agentschap van de Europese Unie voor cyberbeveiliging (ENISA) versterkt en een Europees certificeringskader

voor cyberbeveiliging invoert; de Cyber Resilience Act van 2024, waarin gemeenschappelijke normen voor producten met digitale elementen worden vastgesteld; en de Cyber Solidarity Act van 2024, die de paraatheid en respons op cyberbeveiligingsincidenten verbetert. Daarnaast maakt de EU-cyberdiplomatietoolbox uit 2017 gezamenlijke diplomatieke reacties op cyberdreigingen mogelijk, waaronder gerichte sancties. Ook recente ontwikkelingen, zoals het dit jaar aangenomen plan voor crisisbeheersing op het gebied van cyberveiligheid, laten zien dat de aanpak van de EU op dit terrein is verschoven van een naar binnen gerichte focus op netwerkbeveiliging naar een naar buiten gericht perspectief, waarbij normen en standaarden voorbij de Uniegrenzen worden bevorderd.

Ook de mondiale rol van de EU in AI-governance valt onder digitale diplomatie. De AI Act van 2024 is zelfs 's werelds eerste horizontale AI-regelgeving. Zoals bekend hanteert deze verordening een op risico's gebaseerd kader via het verbieden van risicovolle toepassingen van AI en het waarborgen van de digitale soevereiniteit van de EU. Ook deze regeling is niet louter een intern instrument, maar heeft de ambitie mondiale normen vast te stellen door gebruik te maken van de interne marktkracht van de EU.

Eenvoudig is dit allemaal niet. De versnippering van instrumenten en sectoroverschrijdende strategieën kan de samenhang en doeltreffendheid belemmeren. Het feit dat de EU meer vertrouwt op regelgeving dan op technologische innovatie, kan daarnaast haar vermogen beperken om snel te handelen in een snel evoluerend digitaal landschap, zoals ook het Draghi-rapport uit 2024 aangaf. Het vinden van een evenwicht tussen strategische autonomie en multilaterale samenwerking zal daarom van cruciaal belang zijn voor de toekomstige rol van de EU als mondiale digitale speler. Naarmate het digitale landschap zich verder ontwikkelt, zal de belangrijkste uitdaging voor de EU zijn om haar normatieve invloed te behouden en zich tegelijkertijd aan te passen aan de realiteit van technologische concurrentie en geopolitieke rivaliteit. Immers, we lopen niet echt voorop waar het gaat om technologische innovatie. In ieder geval stelde Ursula von der Leyen in haar State of the Union vorige maand: 'Of het nu gaat om milieu- of digitale regelgeving. Wij stellen onze eigen normen vast. Wij stellen onze eigen regelgeving vast. Europa zal altijd voor zichzelf beslissen.' Het is te hopen dat de Unie, in lijn met de eigen verdragsopdracht, in staat blijft haar eigen waarden te blijven uitdragen en de druk van big tech en belangrijke statelijke spelers kan weerstaan.

Ramses A. Wessel